

Herman Giesbers: Taakgericht taalonderwijs: een onmogelijke taak?

VON-Werkgroep NT2, *Taakgericht taalonderwijs: een onmogelijke taak?* Antwerpen/Deurne, Wolters Plantyn, 1996. 267 blz. ISBN 90 301 0759 6. 345 BEF. Te bestellen bij uitgeverij Wolters Plantyn, Santvoortbeeklaan 21-25, 2100 Deurne, België

Voorzover ik kan overzien zijn er nog nauwelijks of geen boeken over taakgericht taalonderwijs in het Nederlands verschenen en het is dan ook een goed initiatief geweest van de Vlaamse VON-Werkgroep NT2 om een aantal artikelen over dit onderwerp te bundelen in *Taakgericht taalonderwijs: een onmogelijke taak?*

De basis voor dit initiatief gaat terug op twee studiedagen van de werkgroep over materiaalverkenning en werkvormen voor het onderwijs Nederlands aan anderstaligen. Geïnspireerd door Angelsaksische literatuur werd als vervolg op deze studiedagen een taakgerichte visie op taaldidactiek ontwikkeld en ontstond het idee om rond deze ontwikkelingen een boek samen te stellen.

Onder de hierboven vermelde titel is dit boek in 1996 verschenen, een boek dat beoogt 'het waarom, het wat en vooral het hoe' (p. 2) van een taakgerichte aanpak te laten zien en een boek dat 'een bruikbaar boek voor mensen-in-het-veld' (p. 3) wil zijn.

Opbouw

Taakgericht taalonderwijs bestaat uit een 'Inleiding', gevolgd door tien afzonderlijke hoofdstukken.

In het eerste hoofdstuk, 'Taakgericht onder-

wijs: theoretische uitgangspunten', lichten Piet Van Avermaet en Kris Van den Branden de belangrijkste beginselen van een taakgerichte didactiek toe. Bij taakgericht taalonderwijs gaat het er in de eerste plaats om de doelstellingen te bepalen vanuit taken die voor de leerder relevant zijn. Daarnaast wordt ook de didactiek en de selectie van taalelementen (woorden, zinsconstructies, taalgebruiksregels, taalhandelingen, etcetera) door dit principe van relevantie bepaald. Deze keuze voor *whole tasks* betekent dat taakgericht onderwijs analytisch is. De leerder wordt vanuit het geheel van de taak geconfronteerd met de procesmatige kanten ervan (het plannen, uitvoeren en evalueren van zijn activiteiten). Daarbij wordt hij geacht automatisch en voor een groot gedeelte onbewust relevante taalelementen te verwerven. Dit analytische aspect is dan ook meteen een belangrijk verschil met andere vormen van communicatief taalonderwijs waarin eerst taalelementen geïnstrueerd worden die nodig zijn voor een bepaalde communicatieve taak om pas dan leerders de betreffende taak te laten uitvoeren (synthetisch taalonderwijs). Anders gezegd: taakgericht taalonderwijs is ook communicatief taalonderwijs, maar communicatief taalonderwijs is niet per se taakgericht onderwijs.

Tot slot wijzen de auteurs op drie belangrijke aspecten voor het doen slagen van taakgericht taalonderwijs:

- het onderwijs, de taken, moeten voor leerders motiverend zijn;
- geslaagd taakgericht onderwijs is gebaat bij het activeren van alle leerders, veelal door uitgekende vormen van groepswork;
- er moet voor de leerder wat te leren zijn, er moet een zekere kloof zijn tussen de taalvaardigheid van de leerder en de taalvaardigheid die voor de taak vereist is.

Teksten

Het waarom en vooral ook het hóe van motiverende opdrachten en activerende werkvormen wordt uitstekend naar voren gebracht door Nora Bogaert en Greet Goossens in hoofdstuk 2, 'Een hekel aan lezen...? Taakgericht werken met teksten'. Zij verkennen de mogelijkheden van taakgericht werken bij het lezen van teksten en geven *en passant*

goede voorbeelden van hoe door het principe van 'verdeelde informatie' te komen tot 'tweevoudig coöperatieve werkvormen', werkvormen waarbij leerlingen niet alleen in de eindfase van een opdracht samenwerken, maar ook in de voorbereidende fase(n).

Heidi de Niel gaat in hoofdstuk 3, 'De zin van het woord. Woordenschat in een taakgerichte aanpak', in op taakgericht woordenschatonderwijs en wijst in dit verband ook op principiële verschillen met thematisch woordenschatonderwijs. Zij laat onder andere zien hoe in een taakgerichte benadering woordenschatkennis teruggebracht wordt tot waar het thuis hoort: woorden kennen is geen doel op zich, maar dient om een hoger doel te bereiken, bijvoorbeeld veiligheidsvoorschriften op je werk goed kunnen interpreteren. Relevante doelwoorden (en dat is niet hetzelfde als alle mogelijke woorden rond één thema verzamelen) moeten dan ook gesemantiseerd, geconsolideerd en herhaald worden in contexten, taken, die er voor de leerder toe doen, terwijl incidenteel te leren woorden of woorden die makkelijk concreet te maken zijn, vaak beter aan te leren zijn via

directe instructiemethoden als visualiseren of vertalen. Bij doelwoorden echter dienen werkvormen waarin over betekenisgeving van woorden onderling onderhandeld kan worden een belangrijke rol te spelen.

Beginnende leerders

Ann de Schryver kiest een ander perspectief in hoofdstuk 4, 'Uit de school geklapt... Taakgericht werken met hogergeschoolde beginners'. Zij beschrijft haar eigen lespraktijk NT2 en evalueert in hoeverre deze al dan niet 'taakgericht' genoemd kan worden. Zo laat zij zien hoe via een proces van proberen en evalueren een bestaande lespraktijk langzamerhand, zonder van de ene op de andere dag radicaal te veranderen, kan evolueren naar taakgericht taalonderwijs, zelfs bij onderwijs aan beginnende leerders van het Nederlands.

Ook hoofdstuk 5, 'Taken: van nul af aan. Taakgericht werken met beginnende leerders', informeert over de mogelijkheden van het inzetten van taken in de eerste fasen van het leren van het Nederlands als tweede taal.

Aan de hand van een groot aantal praktische voorbeelden bespreken Hilde Broekaert, Goede Duran en Christine Mechelmans de voorwaarden voor taakgericht taalonderwijs in de periode van eerste opvang en bieden ze een overzicht van geschikte taken voor deze periode.

Heel praktisch gericht is ook hoofdstuk 6, 'Ieder zijn zeg... Werkvormen om productie van taalleerders te bevorderen', waarin Kris Van den Branden allereerst uitgebreid en concreet ingaat op de problemen en de mogelijkheden van de werkvorm bij uitstek om taalproductie te bevorderen, het werken in groepjes, gevolgd door beschouwingen over respectievelijk discussies, klassikale en individuele taken, en productieve opdrachten met audiovisueel materiaal.

Taalbeschouwing

De hoofdstukken 7 en 8 gaan ieder op hun eigen wijze in op taakgericht taalonderwijs in relatie tot het onderwijs in de vorm, de structuur van taal.

In 'Op zoek naar de wereld achter taal. Taalbeschouwing binnen een taakgerichte aanpak' geeft Koen Van Gorp zijn – taakgerichte – visie op wat hij zo fraai 'het grote broertje van grammaticaonderwijs' (p. 172) noemt. Van Gorp formuleert vier kenmerken van taalbeschouwingsonderwijs:

- dit onderwijs moet van gebruik naar beschouwing gaan;
- het moet leiden tot inzicht in plaats van tot kennis óver taal;
- het dient een centrale plaats in te ruimen voor beschouwingen over de relatie tussen talig handelen en het effect daarvan;
- het dient inductief onderwijs te zijn via zelfontdekkende en probleemoplossende taken.

Vervolgens schetst hij vier fasen waarlangs een taalbeschouwingsactiviteit zou kunnen verlopen en gaat hij in op de rol van de leerkracht, op incidentele taalbeschouwing en op taalbeschouwing en meertaligheid.

Folkert Kuiken behandelt in hoofdstuk 8, 'Voor de vorm. Grammatica binnen een taakgerichte aanpak', het grammatica-onderwijs, het kleine broertje van taalbeschou-

wingsonderwijs. In de discussie over het expliciet danwel impliciet verwerven van vormaspecten van taal pleit de auteur ervoor uit te gaan van een wisselwerking tussen expliciete en impliciete kennis. Expliciete kennis over het taalsysteem leidt niet per definitie tot een goed gebruik van de taalstructuur, maar niet alle verschijnselen van het taalsysteem zullen impliciet verworven worden. Sommige lastige of minder frequente verschijnselen zullen expliciet aangeboden moeten worden, maar zullen dan vervolgens verder verwerkt moeten worden in toepassingsgerichte activiteiten. Aan de hand van een en dezelfde tekst licht Kuiken vervolgens in concrete voorbeelden over tekstcohesie, vraagconstructies en verleden tijd toe hoe dit in taakgerichte opdrachten vorm zou kunnen krijgen.

Taalvaardigheid toetsen

Taakgericht taalonderwijs impliceert uitgaan van motiverende, liefst aan de realiteit ontleende taken waarbij kennis en verwerving van elementen uiteindelijk dienen te leiden tot taalvaardigheid. Zo'n uitgangspunt dient ook gevolgen te hebben voor de manier waarop in de klas getoetst wordt. Immers, de voortgang in taalvaardigheid dient getoetst te worden en niet, bijvoorbeeld, kennis van taalelementen. Catia Cucchiari en Koen Jaspaert gaan in hoofdstuk 9, 'Tien voor taal? Toetsen van taalvaardigheid', uitgebreid in op de gevolgen van deze uitgangspunten voor taalvaardigheidstoetsen. Naast algemene informatie over de vele *ins* en *outs* van taaltoetsen geven zij vooral ook praktisch bruikbare aanwijzingen en tips voor het construeren van toetsen door de leerkracht in haar/zijn klaspraktijk.

Taakgericht taalonderwijs wordt afgesloten met een hoofdstuk van Piet Van Avermaet, 'Een innige omhelzing tussen de les en de wereld daarbuiten. De rol van de leerkracht in taakgericht onderwijs'. Dit tiende hoofdstuk biedt veel meer dan de titel doet vermoeden. In feite brengt Van Avermaet de verschillende lijnen die in de voorgaande hoofdstukken uitgezet zijn bij elkaar en stimuleert de lezer met hem mee te denken over de voors en

tegens van taakgericht taalonderwijs, over de mogelijkheden van deze aanpak, maar ook over de mogelijke problemen. Bovendien brengt hij nog een aantal *issues* naar voren die in voorgaande hoofdstukken nog niet of minder expliciet naar voren waren gebracht zoals het gebruik van de brontaal in de klas, hoe over te gaan naar taakgericht onderwijs, andere werkvormen dan groepswork, etcetera.

Inspirerend

Uit het voorgaande is al tussen de regels door op te maken dat ik *Taakgericht taalonderwijs* een goed boek vind.

De Vlaamse von-Werkgroep NT2 is er in geslaagd een evenwichtige bundel artikelen samen te stellen over een voor het Nederlandse taalgebied nieuwe visie op taaldidactiek en dat ondanks het feit dat het hier, inclusief de 'Inleiding', gaat om elf hoofdstukken geschreven door dertien verschillende auteurs.

De evenwichtige kwaliteit die het boek uitstraalt, is terug te voeren op een aantal factoren. Allereerst zijn alle auteurs erin geslaagd helder, duidelijk en in een prettig leesbare stijl te schrijven. Daarbij wordt de leesbaarheid, maar meer nog de bruikbaarheid van het boek vergroot doordat alle hoofdstukken, ook het eerste over theoretische uitgangspunten of het negende over een 'taai onderwerp' als toetsen, royaal voorzien zijn van goede en praktische voorbeelden. Sommige ervan heb ik bijvoorbeeld meteen in mijn eigen praktijk als docent NT2 voor beginnende leerders kunnen toepassen en toetsen. Daarmee maakt het boek een belangrijke claim uit de inleiding ruimschoots waar, namelijk bruikbaar willen zijn voor mensen in het veld.

Een sterk punt van dit boek vind ik verder

Reactie

B. Lansdaal (docent mavo/havo/vwo):
'De leerkracht is altijd al bezieler, organisator en ondersteuner geweest. Maar daarnaast zou hij ook soms de rol van weg-baner, voorbeeldleerder en vooroploper moeten hebben.'

dat het niet eenzijdig gericht is op één vorm van onderwijs: het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs komen aan bod, maar ook het opvangonderwijs voor anderstaligen en de volwasseneneducatie. Nog belangrijker in dit verband is waarschijnlijk dat de inhoud van elk artikel uitstijgt boven de onderwijssoort waaraan het min of meer toevallig opgehangen is. Wat in hoofdstuk 3 gezegd wordt over woordenschatonderwijs in de volwasseneneducatie is ook relevant voor andere vormen van onderwijs, en de hoofdstukken over taalbeschouwing of toetsing zijn niet alleen relevant voor het basisonderwijs. Bovendien, voorzover dat nog niet duidelijk mocht zijn geworden, beperkt het belang van het boek zich zeker niet tot het onderwijs Nederlands als tweede taal. Integendeel, de taakgerichte visie richt zich nu juist op het totale onderwijs Nederlands.

Ben ik nu bekeerd tot taakgericht taalonderwijs, zijn er geen vragen? Allerm minst, *Taakgericht taalonderwijs* roept genoeg vragen op, bijvoorbeeld over de haalbaarheid van bepaalde voorstellen of de uitvoerbaarheid van sommige voorbeelden, en ook de schrijvers van het eerste hoofdstuk ontkomen soms niet aan een lichte overmaat aan missionaire bevlogenheid, die wel vaker te constateren is bij adepten van een nieuwe visie. Maar het aardige is nu juist dat er dan her en der in het boek voldoende aangrijpingspunten liggen voor bezinning en genuanceerde beschouwingen, onder andere maar niet alleen daar, in de hoofdstukken van Ann de Schryver of van Piet Van Avermaet.

Kort gezegd: Voor eenieder die geïnteresseerd is in taakgericht taalonderwijs en zich daar serieus op wil bezinnen is *Taakgericht taalonderwijs* een onmisbare leidraad.

Tot slot nog twee heel minieme kritiekpuntjes, omdat dat immers zo hoort... Het omslag met zijn lichtbruine gedateerde kleur is in tegenstelling tot de inhoud allerm minst inspirerend en het oubollige gebruik van gedachtepuntjes in veel hoofdstuktitels wekt te veel associaties met Bouquetreeksromannetjes. Het is maar dat u het weet ...